

A Darvasi-válogatott

**Magvető Kiadó
Budapest, 2005
372 oldal, 2490 Ft**

Darvasi Lászlótól – a prózaíró a magyar irodalomban igazán kanonizáló nagyregény, a *Könnymutatványosok legendája* után hat évvel a kanonizációs sor újabb fontos lépéseként – megjelent a pálya első szakaszát bemutató novellaválogatás. A kötet címét egy, benne szereplő novella megfordításaként is lehet olvasni: *A világ legboldogabb zenekara*, a címadó novella: *A világ legszomorúbb zenekara*. S a cím lehetséges játéka nem csak ennyiből állnak, hiszen az eredeti novellacím az első németül megjelenő válogatott novelláskötet kötetcíme is volt. A magyar válogatáskötet címe ennek az inverze. A világgal összekapcsolt birtokviszony egy superlatívusszal megfejlve a Darvasi-próza egyes részeinek jellegzetességeként is leírható. E leget sugalló című válogatás mégis csupán azokból a kötetekből válogat, melyek a Darvasi-próza kezdeteihez kapcsolódnak. A legendás első kötetek, melyekből egy erős válogatást tartalmaz a régi-új novelláskötet a kilencvenes évek kisprózait tartalmazzák, melyek által ismertté vált Darvasi neve. Tehát *A veinhageni rózsabokrok* (1993),

A Borgognoni-féle szomorúság (1994), *A Kleofás-képregény* (1995), *Szerelmem, Dumumba elvtársnő* (1998) című kötetek néhány darabját kaphatja kézbe az olvasó e válogatás révén. Az a tény, hogy a kilencvenes években még a Jelenkor Kiadó gondozásában megjelenő kötetek ma már elérhetetlenek, mindenképpen indokoltá tesz egy újabb kiadást. A létrejött kötet nem újrakiadás a közben kiadót is váltott írótól, hanem válogatás, mégpedig két névvel is jegyzett összeállítás, hisz a szerző ugyan Darvasi László, a kötetet Csuhai István válogatta és szerkesztette. Fel is tehető a kérdés: Ké ez a könyv? Egy, a szerzői önértelmezéseket és önrendelkezéseket is az életmű részének tekintő olvasót meglephet e tény, hogy a szerző átengedi a válogatás munkáját másnak. Így egy Csuhai-féle Darvasi-olvasat kerül az olvasó kezébe. Csuhai István pályáján nem szokatlan dolog ez a társszerzői szerep, hisz volt beszélgetőtárs Csorba Győző oldalán, esszéket Hévizi Ottóval közösen jelentetett meg, s szerkesztőként a Jelenkornál és az Élet és Irodalomnál szerzett tapasztalatot. Nem tudni, hogy kiadói, szerzői vagy szerkesztői döntés eredményeként koncentrált a válogatás csupán a kilencvenes évek fent említett négy kötetére, s nem foglalkozik a két korábbi 1991-es *Horger Antal Párisban* című verseskötettel és az 1992-es *A portugálok* című már prózákat is tartalmazó kötettel sem. Ugyanígy nem részei a válogatásnak a szintén a kilencvenes években Szív Ernő néven megjelentetett tárca-kötetek sem (*A vonal alatt*. 1994., *Hogyan csábítsuk el a könyvtáros kisasszonyt*. 1997.) A kilencvenes éveket a már említett regény zárja, majd két tematikusnak mondható kötet

következik, a *Szerezni egy nőt – háborús novellák* című novelláskötet 2000-ben és *A lojangi kutyavadászok – kínai novellák* 2002-ben már a Magvető Kiadó gondozásában, ezek sem részei a válogatásnak.

A talán lelegendásabb, *A veinhageni rózsabokrok* című kötetnek bő fele szerepel a válogatásban, a tizenegy novellát tartalmazó kötet hét szövege került a válogatás első részébe. Kimaradt az összeállításból *Az első mese*, *A bolond gyerekek*, *Pistuka* és *A Vakk Bek*. Az összesen tizennyolc novellát tartalmazó válogatáskötet első blokkja nagyrészt *A veinhageni rózsabokrok* kötet novelláira épül, de a szerkesztő jó érzékkel sorolta e novellák közé a válogatásban utolsó kötetként szereplő *Szerelmem*, *Dumumba elvtársnő* című kötet három novelláját is: a *Zuhanás*, *Stern úr* és *Stammer úr São Paulóban* című novellákat. A válogatáskötet első novelláinak világa több ponton hordoz közös vonásokat, melyek egyben a kezdeti Darvasi-próza markáns ismertetőjegyei is egyben. A kopasz, fiatal fiú alakja, egyes szám első személyű narrátora az első Darvasi által megtalált narrátori hangként definiálódik a többszöri visszatérések által. *A veinhageni rózsabokrok*, *A hegyen*, a *Kutuzov unokája* és a *Kalaf áriája* így egymás mellett olvasva egy erősen korlátozott tudású és illetőségű narrátort mutatnak, akinek egészen szoros kapcsolata van még a természettel, saját testével, viszont az emberi társadalomban többféle szempontból is periférián él. Ennek a nem eredendő, hanem egy baleset során fellépő periférikus és kiszolgáltatott pozíciónak egy másik megjelenési formája olvasható a *Zuhanásban*, mely már a válogatás által érintett utolsó kötetből való, tematikailag és poétikailag vitathatatlanul párja a kopasz fiút beszélgető novelláknak. A csecsemőszerűen kiszolgáltatottá váló apánovella a fiú-novellák inverze, ahol már nem a beavatódások, a továbbélés hogyanja a tét, hanem a hányattatás és egy lehetséges vég megtalálása. A hiányokból épülő és a veszteségekkel szembesülő kétféle mentalitás kerül egymás mellé a válogatás által, s hozza létre e kötet egyik legerősebb pillanatát. A *Kalaf áriája* a több generációs hagyományátadást is tematizálja már a bűn értelmezésének újabb kontextusát hozva létre. A válogatáskötet az olvasáskor létrejövő első blokkja erőteljesen megalapozza a Darvasi-novellisztika történetként való olvashatóságát.

A *Stern úr* és *Stammer úr São Paulóban* a fiú- és apa-novellák után, újra a *Dumumba elvtársnő* című kötetből egy-egy időskori problémával foglalkoznak. A leépülés, az öncsalás, a struktúrák feloldódása bár életkorhoz is köthető témák, mégis itt, ebben a válogatásban a fiú-novellák párhuzamaként is olvashatók. Mindkettőben másképp tematizálódik a beszéd, a nyelv problémája, mely már a fiú-novelláknak is visszatérő témája volt.

A *witembergi kőtörők* és az azt követő két novella újra *A veinhageni rózsabokrok* kötet darabjai. A *witembergi kőtörők* újra a fiú-novellák alaphelyzetét idézi, de itt sokkal inkább a folytonosság, folytathatóság, a hagyományátadás lehetőségességén van a hangsúly. A következő két novellában *A Kékszalag történetben* és *A világ legszomorúbb zenekarában* a Darvasi-novellisztika egy másik sajátossága a titok és a hiány történetsszervező ereje kerül a középpontba.

A *Borgognoni-féle szomorúság* című kötet, melynek a négy, a kilencvenes években megjelent kötet közül a legproblematiszabb volt a recepciója, csupán egy novellával van képviselve a válogatásban, a *Koller, a férj* című szöveggel, mely a *Magyar novellák* című ciklus harmadik darabja eredeti helyén. E ciklus darabjai közül valóban ez az egyik kiemelkedő szöveg, a szerkesztő választásába az is közrejátszhatott, hogy a recepció is kitün-

tetett figyelmet tanúsított e szöveg iránt (Szilasi László: *Jánoskám, egyetlenem – mégis oly sokféle*. In: Hárs Endre–Szilasi László: *Lassú olvasás*. 1996.) A kötet másik ciklusa, a *Történetek Olvasókönyve* rövidprózákat tartalmaz *A portugálok* című kötethez hasonlóan. A válogatás ezeket a rövidprózai darabokat nem emeli a kötetbe, s ezzel a gesztussal valamelyest a kánonon kívülre utalja az recepció szempontjából is nehezen olvasható szövegeket. (Hasonló a helyzet Garaczi László *Nincs alvás* című kötetének hasonló műfajú szövegeivel vagy Hajnóczy Péter rövidprózájával.)

A *Kleofás-képregény* című kötet öt szöveget tartalmaz, melyekből egy novella *A müttenheimi szörny különös históriája*, egy elbeszélés *A fuldai Kékvízesés*, s egy majdnem kisregény méretű szöveg *A Zord Apa, avagy a Werner-lány hiteles története* kerül eredeti sorrendjükkel is megtartva a válogatásba. A krimi mint történetsszervező elem mindhárom írásban fontos szerepet tölt be, a már a fiú-novellákban is meglévő enigmatikusság itt egy-egy bűnügy keretein belül kap rendkívül izgalmas, helyenként szövevényes formát. A *Zord Apa, avagy a Werner-lány hiteles története* a stilisztikai és műfaji játékoknak is teret enged, azt viszont sajnálni lehet, hogy Mosolygós Mici képeslapjainak képei, az első kiadás korabeli szegedi képeslapjai a válogatáskötetből kimaradtak.

A *Magyar novellák* alcímként visszatér a *Szerelmem, Dumumba elvtársnő* kötet alcímeként is, s e cím minden bizonnyal nem lehet független Mészöly Miklós *Magyar novella* című írásától sem. A válogatás utolsó blokkját e kötet négy novellája alkotja: *A brazilok labdája*, *Kerítésen innen és túl*, *El Qahira*, *Szerelmem, Dumumba elvtársnő*. E novellákban már egy egészen másképp beszélő Darvasi-hang szólal meg, mely az ötvenes évek Magyarországról és 56-ról beszél keserédes humorral.

A válogatás, az összerendezés, az egymás mellé illesztés, a sorrend, ahogy ez e rövid bemutatásból is kiderül nem elsősorban kronológiai szempontokat követett, s ez nagyban támogatja a válogatás történeti olvasását is. A válogatott novelláskötet a pálya egy részéről olyan történetet beszél el, melyben a mesétől és a legendától eljutunk a történelem újra legendák alapjául szolgáló történeteire. Márton László 2000-ben *A veinhageni rózsabokrokra* visszatekintve ír a Darvasi-próza működésével kapcsolatban a „mintha – de mégsem – de mégis” üzemmódról. A válogatáskötet olvastán az olvasónak hasonló tapasztalata jön létre a jól ismert, ám ebben a sorrendben még nem olvasott, s mégis valahogy másképp összeálló szövegeket olvasva, s egyre nagyobb várakozással tekint a készülő regény, a *Virágzabálók* folyóiratokban olvasható fejezetei után a szerző által összeillesztett műre.

Urbanik Tímea